

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՄԵՌՅՆՈՂ ՏԱՌԸ ԵՒ ԿԵՆԴՍԱՐԱՐ ՀՈԳԻՆ*.

«Գիրն սպանանէ, այլ Հոգին կեցուցանէ».
(Բ. Կորնթ. Գ, 6).

Այս անցողական աշխարհում ամէն ինչ ժամանակաւոր և պայմանական է. միմիայն մարդկային Հոգին է յաւիտենական և ընդունակ ըմբռնելու անանցը, յաւիտենականը՝ կենդանարար Հոգին, անցողական ձևի խաբուսիկ քողի ներքոյ:

Մեղանշական մարդկութիւնը աւելի շուտ հակուած է հասկանալու պայմանականն ու ժամանակաւորը, ըմբռնելու ձևն ու տառը, քան Աստուծոյ արդարութեան յաւիտենական ճշմարտութիւնը և պայմանական ձևի ու մեռցնող տառի ներքոյ թափնուած կենդանարար Հոգին:

Աստուածային Յայտնութիւնը, որպէս յաւիտենական կեանքի խօսք, մի զօրեղ կոչ է պայմանականից և ժամանակաւորից դէպի բացարձակ ճշմարտութիւնն ու յաւիտենական արդարութիւնը: Ս. Գրքում պատմուած բոլոր իրողութիւնները իրենց մէջ պարունակում են յաւիտենական նշանակութիւն ունեցող կենդանարար Հոգի. Աստուծոյ բերանից ելած ամէն մի խօսք կենդանի ջրի կաթիլ է, յաւիտենական կենաց ծառի պտուղ, բայց որպէս արտայայտութիւն պայմանական, ժամանակաւոր կեանքի՝ մեռցնող տառի պայմանական նշանով ընծայուած:

Նիւթի և մեղքի ստրուկների համար դա մի վտան-

* Ն. Նեպլիւււի „Что есть истина?“ գրքից:

գաւոր փորձութիւն է. նրանց համար շատ բնական է երես դարձնել իրենց չօրած բացարձակից և յաւիտենականից, որպէս զի միմիայն պայմանականն ու ժամանակաւորը տեսնեն, որը նրանք սիրում են և գերադասում Աստուծոյ պահանջած բացաձակ և յաւիտենական արդարութիւնից. նրանց համար շատ բնական է կապուել մեռցնող տառի հետ և միանգամայն անտես անել կենդանարար հոգին:

Մեծ է փորձութիւնը, շատ են և նախազգուշացնողները դուրս դէմ: Այդ փտանգից մարդկութեանը նախազգուշացրել են հին ուխտի մարգարէները, Փրկիչը և Նորա առաքեալները: Զգուշացումները շատ որոշ և պարզ են, բայց չար կամքը աւելի զօրեղ է, և գերակշռող մեծամասնութիւնը շարունակում է չտեսնել աչքերով, չսել ականջներով և չհասկանալ սրտով:

Ի դուր էին հնչում սրտով անթլիատ ժողովրդի համար մարգարէի ահեղ խօսքերը, թէ ծէսը, ձեւը, թլիատութիւնը ոչ մի նշանակութիւն չունին, եթէ սիրտը մաքուր չէ. մարդիկ երկիւղածութեամբ կարդում էին մարգարէի խօսքերը և շարունակում դաւանել կենդանարար հոգուց զուրկ՝ պայմանական ձևի բացարձակ նշանակութիւնը:

Իրիստոս շարունակ կուռւմ էր ոչ միայն փառիտեցիներին, սաղուկեցիներին, դպիրներին, այլ նոյն իսկ Իւր աշակերտներին այն հակման դէմ, որով միշտ աշխատում էին մեռցնող տառի չափ նեղ և սահմանափակ նշանակութիւն տալ Իւր խօսքերին: Նա պարզ ցոյց տուեց ծէսի և ձևի երկրորդական նշանակութիւնը, ասելով թէ՛ Աստուծուն պէտք է երկրպագել հոգւով և ճշմարտութեամբ. նա ցոյց տուեց նաև տառի երկրորդական նշանակութիւնը, ասելով թէ՛ Իւր խօսքերը հոգի են և հոգւով էլ պէտք է հասկացուին:

Պօղոս առաքեալը պարզ ասում է թէ՛ տառը մեռցնում է. բայց դիտենալ առաքեալի խօսքը և Փրկչի կամքը դեռ բաւական չէ. պէտք է բարի կամք և սիրտ ու-

նենալ առաքելի պէս մտածելու և զգալու, Քրիստոսի կամքի համաձայն ընթանալու համար:

Մնչև այժմ ևս թէ հաւատացողներից և թէ չհաւատացողներից շատ շատերը մեկնում և քննում են Ս. Գիրքը միմիայն մեռցնող տառին հետեւելով յամառաբար, այդ տեսակ միամիտ և չարամիտ տառակերների մտքի նեղութեան ու սահմանափակութեան փնասակար հետեւանքները անթիւ են: Նոքա Աստուածային Յայտնութեան կենդանարար հոգու կազմակերպուած ներդաշնակութիւնը խանգարում են մեռցնող տառի խառնումինդոր նկարագրով, յաւիտենական կեանքի խօսքերի տեղ դնում սքոլաստիկ բարոյախօսութիւնը: Կրօնը՝ կեանքի այդ կենդանարար հիմքը, նոքա դարձնում են կեանքից կտրուած մի դաւանանք և անբովանդակ ծիսակատարութիւն. եկեղեցու խորհուրդները հասկանում են այնպէս, ինչպէս հին ուխտի տառակերները թլփատութիւնը. Ս. Գիրքն ևս այնպէս են կարդում ու հասկանում, ինչպէս այն հրէաները, որոնք եկիւղածութեամբ վերաբերուելով Ս. Գրքի տառին, քարկոծ էին անում մարգարէներին և խաչ բարձրացնում մարմնացեալ Մեսիային:

Տառակերներ հաւասարապէս շատ են թէ հաւատացեալների և թէ չհաւատացողների մէջ. առաջինները երկրպագում են տառին, իսկ վերջինները բծախնդրութեամբ քննադատում:

Ծշմարիտ հաւատացեալը, նա, ով Պօղոս առաքելի պէս կարող է ասել. «Դիտեմ ումն եմ հաւատացել»*, — տառակեր լինել չի կարող. դա չափազանց հակառակ է Փրկչի վարդապետութեան հոգուն: Հաւատացեալներից տառակեր լինել կարող է միմիայն անունով քրիստոնեան՝ նա, ով քրիստոնեայ է ծնուել և աւանդաբար շարունակում է իրեն այդպէս անուանել, բայց չէ մկրտուած հոգւով և հրով. նա կարող է լինել շատ գիտուն աստուածաբան, նոյն իսկ բարձրաստիճան եկեղեցա-

* Բ. Տիմ. II, 12.

կան, բայց չիմանալ քրիստոնէաբար զգալ և ապրել, և համոզուած լինել, որ քրիստոնէութիւնը զոհ և կերակուր է, և ոչ թէ ողորմութիւն և սէր:

Այդպիսի հաւատը չի կարող կենդանի և բանական լինել, այլ բոլորովին մեռեալ և կոյր՝ մեռցնող տառի նկատմամբ, որ կեանքի մէջ մտցնում է սպանիչ հոսանք, միջնացնելով կրօնի, Յայտնութեան և եկեղեցու կենսական նշանակութեան հասկացողութիւնը, որ շատերի համար դառնում է օրհասական գայթակղութիւն:

Հրաժարուելով մեռցնող տառի կաշկանդանքից՝ մենք ոչ միայն հնարաւորութիւն ենք ստանում ըմբռնելու Ս. Գրքի կենդանարար հոգու ներդաշնակ ամբողջութիւնը, այլ և իւրաքանչիւր խօսքի խոր նշանակութիւնը ամբողջի կապակցութեամբ:

Բանական Արարչի էութեան և յատկութեանց ճանաչողութեան լուսով մենք ըմբռնում ենք արարչագործութեան ծրագիրը և նորա վերջնական նպատակները, ըմբռնում ենք մարդու նշանակութիւնն ու արժէքը, երկրաւոր կեանքի խորհուրդը և հոգու յաւիտենական կեանքի վերջնական նպատակը: Այն ամէնը, ինչ որ կեանքի և մեր մէջ հակասական ու անհեթեթ էր թւում, պարզ և հասկանալի է դառնում, խառնուփնդորը դառնում է իմաստուն ներդաշնակութիւն և մեր կեանքի իւրաքանչիւր վայրկեանը յաւիտենական խորհուրդ է ստանում, որ իրաւունք է տալիս ապրելու և հնարաւորութիւն՝ բանական կեանք վարելու:

Կենդանարար հոգին ըմբռնելու հիմք է կազմում Արարիչ Աստուծու, Բարձրագոյն Բանականութեան յատկութեանց ճանաչողութիւնը, որքան այդ մատչելի է մարդու գիտակցութեանը: Ճանաչելով Աստուծուն՝ մենք ձեռք ենք բերում Աստուծոյ կամքի և գոյութեան բացարձակ ճշմարտութիւնը՝ մենք հասնում ենք տիեզերական կեանքի ծրագրի հասկացողութեան, որի համաձայն Արարչի նախախնամութիւնը, գործակցութեամբ Աստուծոյ որդիների, իրագործում է դարէ ցգար երկնքի Արքայութիւնը և Նո-

րա յաւիտենական արդարութիւնը. թէպէտ և ըստ պատկերի Աստուծոյ ստեղծուած մարդը ազատ է և կարող է ազատապէս ընտրել Աստուծոյ կամ մամոնայի ծառայութիւնը, ըստ Աստուծոյ կամքի կամ ըստ աշխարհի սովորութեան կեանք վարել, կարող է ինքնակամ և գիտակցօրէն լինել Աստուծոյ կամ սատանայի օրդի:

Միմիայն սրտով ըմբռնելով, որ «Աստուած սէր է», մեր թոյլ միտքը սկսում է հասկանալ արարչագործութեան պատճառները, Աստուծոյ արքայութեան իրագործման բանական ծրագիրը և գոյութեան վերջնական նպատակը, սկսում է հասկանալ յաւիտենական հոգու մարմնացման, մարդու երկրաւոր կեանքի և վախճանի բանական խորհուրդը. սկսում է հասկանալ թէ երկրաւոր գոյութեան անցողական երևոյթների մէջ կայ անանց, յաւիտենական խորհուրդ, որ համապատասխանում է Աստուծոյ արդարութեան յաւիտենական ճշմարտութեան, և թէ ինչպէս պէտք է բանականօրէն ապրել և ինչ եղանակով պէտք է մարդկային կեանքը բանականութեան համաձայն կարգաւորել:

Գոյութեան և մարդու երկրաւոր կեանքի պատճառներն ու նպատակը, արարչագործութեան իմաստուն ծրագիրը և երկրաւոր կեանքի գոյութեան բանական խորհուրդը ի միասին առած կազմում են Աստուծային արդարութեան յաւիտենական ճշմարտութեան ներդաշնակ ամբողջութիւնը:

Ահա հէնց այս է կենդանարար հոգին, որ մենք պէտք է դուրս բերենք կեանքի Գրքից, միացնելով և համակերպելով նոյն տեսակ հարցերի վերաբերեալ Ս. Գրքի բոլոր տառերը, մինչև որ կըստացուի Ս. Գրքի աշխարհահայեացքի մի կազմակերպուած ներդաշնակութիւն: Քրիստոսին հաւատացող և ըստ հաւատոյ ապրել ցանկացող անկեղծ քրիստոնեան անշուշտ պէտք է ձգտէ հասկանալ Ս. Գրքի մէջ՝ մեռեալ տառի ներքոյ, թաքնուած կենդանարար հոգին: Չի կարելի քրիստոնեայ լինել և Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտ լինելու ձգտումն չունենալ,

պարտաւորական չհամարել այն ամէնը, ինչ որ նա իւր աշակերտներին աւանդեց, գործ չղնել հոգու ամբողջ զօրութիւնը Նորա խօսքերից երկնաւոր Հօր կամքը հասկնալու և կատարելու համար:

Ով որ նշանակութիւն է տալիս միմիայն քրիստոնէական ծէսերին, Ս. Գրքի բնագրի տառին, չունենալով նոյն իսկ ազօտ գաղափար քրիստոնէական իդէալի մասին, նա չի կարող ապրել ըստ հաւատոյ, չի կարող Քրիստոսի իսկական հետևող լինել:

Այն չհաւատացողը, որ ուզում է վերաբերուել քրիստոնէութեանը որպէս պաշտօնապէս ճանաչուած կեանքի հիմքի, պարտաւոր է պարզել իւր համար քրիստոնէական իդէալի կենդանարար հոգին, այդ իդէալի հետ նա պէտք է համեմատէ իրեն յայտնի բոլոր այլ փիլիսոփայական իդէալները, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ յառաջադիմութեան օրինական ճանապարհով ընթանալու և մարդկութեանը դէպի բարձր զարգացման աստիճանները առաջնորդելու: Եթէ նա այդպէս չէ վարւում, իրաւունք չունի գիտակցական և բանական համարելու իւր վերաբերմունքը դէպի կեանքը և պաշտօնապէս ընդունուած կեանքի հիմքը:

Կեանքի Գրքի ներքին բովանդակութեան անսպառ գանձը երեք գլխաւոր մասերի կարելի է բաժանել: Ամենակալ Աստուծոյ և Նորա կամքի ճանաչողութեան կենդանարար հոգին, որ իւր մէջ բովանդակում է քրիստոնէական կաղմակերպուած աշխարհահայեացք և ուղիղ պատասխան «ինչ է ճշմարտութիւնը» հարցին: Աստուած — մարդու և երկրի վերայ Նորա կատարած սուրբ գործի ճանաչողութեան կենդանարար հոգին, որ իւր մէջ պարունակում է մարդկային կեանքի քրիստոնէական բարձրագոյն իդէալը և ճշգրիտ պատասխան «ինչպէս պէտք է բանականօրէն ապրել» կենսական հարցին: Մարդու և մարդկային կեանքի ճանաչողութեան կենդանարար հոգին, որ իւր մէջ կրում է ինքնաճանաչողութեան հնարաւորութիւնը և «ինչ պէտք է անել» կենսական հարցի գիտակցական

պատասխանը:

Աստուած, Աստուածամարդ և մարդ. ճանապարհ, ճշմարտութիւն և կեանք. քրիստոնէական աշխարհահայեցք, քրիստոնէական իդէալ և ինքնաճանաչողութիւն. քրիստոնէական բարոյականութեան լուսով—ահա կեանքի Գրքի կենդանարար հոգին, որ բովանդակում է իւր մէջ կատարելապէս որոշ պատասխան կեանքի երեք գլխաւոր հարցերի. «ինչ է ճշմարտութիւնը», «ինչպէս պէտք է բանական կեանք վարել» և «ինչ պէտք է անել կեանքը բարեփոխելու համար»:

Մամբրէ վարդապետ

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

19-րդ դարի ռուս կուսակցոն հոգեւորականութեան մէջ իւր ընդունակութեամբ և բեղմնաւոր գործունէութեամբ խիստ աչքի ընկնող տեղ էր գրաւում Կիեւի մետրոպոլիտ, հանդուցեալ Պլատոն արքեպիսկոպոսը: Նրա ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ «Եկեղ. համբաւաբեր» շաբաթաթերթը եկեղեցական այդ գործչի մասին հետեւեալ տեղեկութիւններն է հաղորդում: Հանդուցեալը ծնուել է 1803 թ. մայիսի 2-ին և վախճանուել 1891 թուի հոկտեմբերի 1-ին: Նա իւր սկզբնական կրթութիւնը ստացել է Տվերի հոգեւոր դպրանոցում, իսկ աստուածաբանական բարձր կրթութիւնը Ս. Պետերբուրգի Հոգ. ձեմարանում, որի լիակատար դասընթացքը փալլուն յաջողութեամբ 1827 թ. աւարտելով, արժանանում է մագիստրոսութեան գիտնական աստիճանին: Նոյն թուին հանդուցեալը հրաւիրուում է Օրլովի հոգ.